

G'O'ZA VA YASMIQ O'SIMLIKLARINI DORIVORLIK XUSUSIYATLARI

Xasanboyeva Zarnigor Quvondiq qizi

Atajonova Ozoda Shavkat qizi

UrDU 1-kurs biologiya magistr talabalari

Annotatsiya: Bu maqolada g'o'za va yasmiq o'simliklarining botanik belgilari (ildiz, poya, barg, gul) haqida va bu o'simliklarning dorivorlik xususiyatlari haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zi: g'oza, yasmiq, dukkak, bir yillik, poya, ildiz, barg, gul.

G'o'za - gulxayridoshlar oilasiga mansub o'simliklar turkumi; paxta tolasi olish uchun ekiladigan texnika ekini. 3 ta kenja turkum (*Gossipium*, *Karpas*, *Sturtia*)ni o'z ichiga oladi. Bular bir yillik va ko'p yillik butalar, daraxtlar hamda tropik mintqa buta va o'tlaridir.

O'simlik nafaqat mato ishlab chiqarish uchun ajoyib tabiiy xom ashyo sifatida qadrlanadi, uning noyob dorivor xususiyatlari tufayli u rasmiy va xalq tabobatida faol qo'llaniladi. Paxta tolasi, shuningdek, o'simlik urug'i va ildizidan tayyorlangan preparatlar qadim zamonlardan to hozirgi kungacha to'qimachilik, oziq-ovqat, texnika va farmatsevtika sanoatida qo'llanilgan.

G'o'za balandligi 1 dan 1,5 metrgacha bo'lgan bir yillik o'simlik bo'lib, shakli butaga o'xshaydi. O'simlik tuproqqa chuqur kirib boradigan juda kuchli ildiz tizimiga ega. Uning tarkibida oqsillar, yog'lar, mumlar, pektinlar va tsellyuloza mavjud.

Urug'larda sterollar, fosfatidlar, fitin, kraxmal, B2 va B6 vitaminlari, tiamin, A va E provitaminlari, foliy, linoleik, palmitik, oleyk va stearin kislotalari topilgan.

O'simlikning barglari olma, askorbin va limon kislotalari, pigmentlar, pektinlar va sterollar, flavonoidlar va ko'p atomli spirtlarga boy.

Ildiz qobig'i tarkibida: vitamin C, taninlar, qatronlar, mikroelementlar, salitsil kislotalari, betain, fenolik moddalar mavjud.

O'simlikning shifobaxsh xususiyatlari

Turli xil kimyoviy tarkibi, foydali komponentlarga boyligi tufayli g'o'za ko'plab dorivor xususiyatlarga ega:

qonni ortiqcha xolesteroldan tozalash, aterosklerozning oldini olish va davolash, shishlar, herpes, kuyishlar, teri kasalliklarini davolash, qon bosimini barqarorlashtiradi va qon tomirlarining devorlarini mustahkamlaydi, E vitamini etishmovchiligini ta'minlaydi, buzilgan hujayra metabolizmini tiklaydi, gemostatik va yaralarni davolovchi xususiyatlarga ega, to'qimalarning yangilanishini rag'batlantiradi, operatsiyadan keyingi davrda restorativ funktsiya, hayz davrini

normallashtiradi, ayollarda menopauza paytida simptomlarni engillashtiradi, bepushtlik uchun samarali, organizmga antioksidant ta'sir ko'rsatadi.

Xalq tabobatida go'zadan foydalanish usullari: Paxta chigitidan tayyorlanadigan damlamalar: ichki qon ketishni to'xtatish uchun damlama. Bir osh qoshiq quruq o'simlik qobig'ini tayyorlang va uni mayda maydalab oling. Xom ashyoni 300 gramm suvda 10 daqiqa qaynatib oling. To'liq sovutib oling va uni doka orqali suzib oling. Ichish usullari. Bir stakan shifobaxsh suyuqlikning uchdan bir qismini kuniga uch marta ichish tavsiya etiladi.

Hayz jarayonining buzilishlari uchun damlamalar tayyorlash. Bir osh qoshiq tug'ralgan yangi o'simlik qobig'ini oling. Uni bir stakan suvda besh daqiqa qaynatib oling. Qopqoq ostida sovutib oling. Doka orqali suzib oling. Hayz paytida kamida 3 oy davomida kuniga 3-4 marta $\frac{1}{2}$ chashka ichish kerak.

Ko'karishlar, yaralar, terining yallig'lanishi uchun. Oq loydan, paxta yog'idan teng nisbatda olish, yaxshilab aralashtirish va bu shifobaxsh suyuqlikda dokani namlash kerak. 30-40 daqiqa davomida terining ta'sirlangan joyiga q'llang. Ushbu kompressni kuniga 2-3 marta qo'llash kerak.

Yasmiq o'simligi dukkaklilar oilasiga mansub o'simlik bo'lib, urug'lari tekis hisoblanadi. Yasmiq uzoq vaqt davomida oziq-ovqat sifatida ishlatilgan, chunki ular o'simlik oqsilini o'z ichiga oladi va ochlikni oson qondiradi. Bundan tashqari, tarkibida temir miqdori bo'yicha barcha dukkaklilar orasida etakchi hisoblanadi. Uning tarkibida B1 vitamini va ko'plab aminokislotalar mavjud. O'simlikning vatani G'arbiy Osiyo bo'lib, u erda neolit davrida o'stirilgan. Bugungi kunda ushbu mahsulotning eng yirik ishlab chiqaruvchilari Hindiston, Kanada, Turkiya, Nepal va Erondir. Bu o'simlik Evropa davlatlarida etishtirilmaydi. Hozirgi kunda uning ko'plab turlari mavjud.

Dorivor xususiyatlari Yasmiq o'zining shifobaxsh xususiyatlarini tarkibidagi moddalar tufayli katta ahamiyatga egadir. Bular temir, foliy kislotalaridir.

1. Ichaklarning tezroq ishlashiga yordam beradi.

2. Qandli diabet bilan og'rigan bemorlar uchun mahsulot qon shakar darajasini tartibga solishga yordam beradi.

3. Saraton rivojlanishining oldini oladi

4. Oshqozon osti bezi kasalliklarini davolashda yordamchi bo'lib xizmat qiladi. Mahsulot tarkibida xrom, yod, kaliy, magniy, ftor, mis, sink kabi ko'plab minerallar mavjud. Bundan tashqari, tarkibida oqsillar va uglevodlar mavjud. Shunisi e'tiborga loyiqki, qaynatilganda meva tarkibidagi barcha foydali moddalar saqlanib qoladi. Shu

sababli, mahsulot vitamin va mikroelementlar ombori bo'lib qoladi, bu genitouriya tizimiga, yurak va qon tomirlariga, metabolizmga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xalq tabobatida yasmiqdan foydalanish:

Kuyishni davolash. Yasmiq uniga sariyog' qo'shing, yaxshilab aralashtiring va kuygan joyga surting. Buni kuniga ikki marta qilish tavsiya etiladi.

Buyrak etishmovchiligini davolash. Bir osh qoshiq yasmiq unini oling va bir soat davomida bir stakan qaynoq suv quyding. Har ovqatning boshida 50 gramm suzding va iching.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Dariyev A.S., Abdullayev A.A., Xlopchatnik: (Anatomiya, morfologiya, proisxojdaniye), T., 1985; Sadmkov A.S., Xlopchatnik - chudo raste niye, M., 1985.
2. Effect of waterlogging during the vegetative stage on growth and development of lentil / Alcalde I.A. , Summerfield R.I. // Lens Newsletter. 1994. — 21, №1. — P.22-291.
3. Effect of soil moisture content on the field emergence and yield of Lentil / Tiwari R.I., Vyas M.D. // Lens Newslett. -1994. 21, №1 - P.20-21.